

DE HOLLANDSCHE TUIN TE IJSSELMONDE

J. SPRUIT

Door G. den Hartog.

De benaming „De Hollandsche Tuin" is reeds zeer oud. Zij is ontstaan in het begin der 15 de eeuw en ontleend aan de volgende geschiedkundige gebeurtenis: Graaf Willem VI sloeg in 1405 het beleg voor de vesting Hagestein. Hij omringde de plaats met een hoogen haag of tuin van wilgetakken om van achter deze verschansing het beleg uit te voeren. Door honger gedreven moesten de belegerden zich in December 1405 overgeven. Deze overgave werd door Willem VI bezegeld met een nieuw zegel, waarop de tuin van gevlochten wilgetakken was afgebeeld en daarbinnen stond de klimmende Hollandsche Leeuw, de roode leeuw met blauwe tong en blauwe nagels. Deze afbeelding verkreeg de naam van „*De Hollandsche Tuin*".

Willem VI (1404-1417) en zijn dochter Jacoba (1417-1428) lieten zoowel gouden als zilveren munten slaan met De(n) Hollandsche(n) Tuin er op. De munten werden te Dordrecht geslagen en tuinkens" genoemd.

In 1428 deed Jacoba van Beieren bij het Verdrag van Delft afstand van de regeering ten behoeve van Philips van Bourgondië. Als gevolg hiervan werden langzamerhand Bourgondische munten in omloop gebracht en raakten de tuinkens" uit de circulatie.

Ruim een eeuw later greep er echter een gebeurtenis plaats in de historie van ons land, die aanleiding gaf tot hernieuwde aanmunting van de tuinkens". Het was in 1573, dat met Alkmaar De Victorie" begon, gevolgd door de nederlaag van Bossu en, in 1574 door het Ontzet" van Leiden. Onze wapenen zegevierden over die der Spanjaarden en Prins Willem van Oranje gaf last om het aloude embleem van victorie, den klimmenden Hollandschen Leeuw binnen zijn eigen Tuin, op duiten en dubbele duiten te slaan. Deze aanmunting geschiedde als weleer te Dordrecht. De munten bleven ruim twee eeuwen in gebruik, doch toen ons land in 1813 een koninkrijk was geworden, was het met de „tuinkens" voorgoed gedaan 1).

Niet alleen op munten kwam het zinnebeeld van onze vrijheid voor, doch ook op de uithangborden van herbergen, tabakswinkels en sloopstimmerwerven 2). De voorstellingen verschilden onderling nogal.

Na 1579, toen de Unie van Utrecht was gesloten, gaf men den Leeuw in den rechterklauw de zeven pijlen met een lint samengebonden, en in den linkerklauw den stok met den vrijheidshoed er op. Soms was de Leeuw vervangen door de Hollandsche Maagd in den tuin gezeten. Onder de plaatsen, door Van Lennep en Ter Gouw genoemd, waar een herberg gevonden werd met het uithangbord „De Hollandsche Tuin", komt onder meer ook *Ijsselmonde* voor. Op het uithangbord aldaar trof men den klimmenden leeuw aan in de natuurlijke kleuren, omgeven door een tuin van vlechtwerk, aan de voorzijde afgesloten door een hek, gelijk men dit aantreft tot afsluiting van wei- en bouwland. De leeuw stond op een groen veld, de haag of tuin was lichtbruin, het hek donkerbruin. In den rechterklauw de zeven pijlen, in den linker de stok met den vrijheidshoed; onder dit alles de woorden „De Hollandsche Tuin".

De uitvoering van het geheel was zeer gebrekkig. Ongetwijfeld ontstond deze afbeelding nadat Prins Willem de „tuinkens" had laten slaan.

Er stond echter nog meer op het schild. In den linkerbovenhoek bevond zich het wapen der *Gemeente Rotterdam* en in den rechterbovenhoek dat van *Dordrecht*. Dit was niet uitsluitend om aan te duiden, dat Ijsselmonde tusschen genoemde gemeenten in is gelegen, doch om de volgende reden:

De herberg was niet alleen koffiehuis, maar tevens veerhuis. Daar voer de veerschuit af van het „Halve Veer" van Ijsselmonde op Kralingen, vandaar vertrokken ook de beurtschuiten naar Rotterdam en Dordrecht, alsmede die naar Gouda en Schoonhoven. Hugo van Lannooij toch had op

1) De Hollandsche Tuin" door Jhr. Dr. W. A. Beelaerts van Blokland, jaarg. n. 47 van De Nederlandsche Leeuw".

2) J. van Lennep en J. ter Gouw: De Uithangteekens".

5 December 1455 van Philips van Bourgondië het recht gekregen het overstroomde gebied van Oost-IJsselmonde, dat sedert den St. Elisabethsvloed (18 November 1421) onbedijkt was gebleven, in te polderen. Tegelijk hiermede kreeg hij ook alle ambachtsheerlijke rechten in zijn nieuw te verwerven gebied, waaronder het „veerrecht" en daarop wezen de beide stadswapens.

Een aannemelijke reden, waarom de Hollandsche leeuw op het uithangteeken voorkomt, kan deze zijn: IJsselmonde had in het pogen om Leiden te ontzetten een werkzaam aandeel genomen. De Prins schreef d.d. 3 December 1573 een brief aan Burgemeesteren van Rotterdam om de kerk te IJsselmonde te versterken om daaruit „weer" te kunnen doen en de Spanjaarden te bestrijden, indien zij den Geuzen zouden verhinderen door het groote gat in den Kralingschen Dijk naar Leiden te varen 1). De Burgemeesteren van Rotterdam hebben hieraan terstond gehoor gegeven en de Prins is persoonlijk naar IJsselmonde gekomen en heeft daar twee dagen vertoefd om leiding aan het werk te geven. Dit blijkt uit een post van 17 September 1572 2).

Maar er is ook een andere mogelijkheid. Wellicht hebben de successen van Frederik Hendrik als „stedendwinger" den waard uit het veerhuis bewogen, den „Hollandschen Tuin" op zijn uithangbord te laten schilderen. Ze inspireerden tenminste een anderen herbergier, zekeren Geen Jacobs, die tevens het kleermakersbedrijf uitoefende, tot wijziging van den naam van zijn herberg van „St. Joris" in „Het Wapen van Zijne Hoogheid de Prins", wat in den volksmond later eenvoudig „de Prins" werd. Deze „Prins" lag op een afstand van ongeveer 150 M. westwaarts van het veerhuis aan de binnen- of zuidzijde van de „Steenstraat", terwijl de „Hollandsche Tuin" aan de noord- of Maaszijde lag 3).

Hoe het zij, het is eerst op 6 December 1671, dat wij vasten grond onder de voeten krijgen en den naam De „Hollandsche Tuin" voor het eerst aantreffen om de bekende herberg aan te duiden.

- 1) Extract uit de Missieven aan Burgemeesteren van Rotterdam , deel 1.
- 2) Extract uit de Rekeningen van Burgemeesteren en Regierders.
- 3) Recht, archief van Oost-IJsselmonde. Alg. Rijksarchief, den Haag.

Afbeelding 1 Willem VI dubbele groot (Tuinkens), er zit een leeuw in de tuin op de voorzijde.

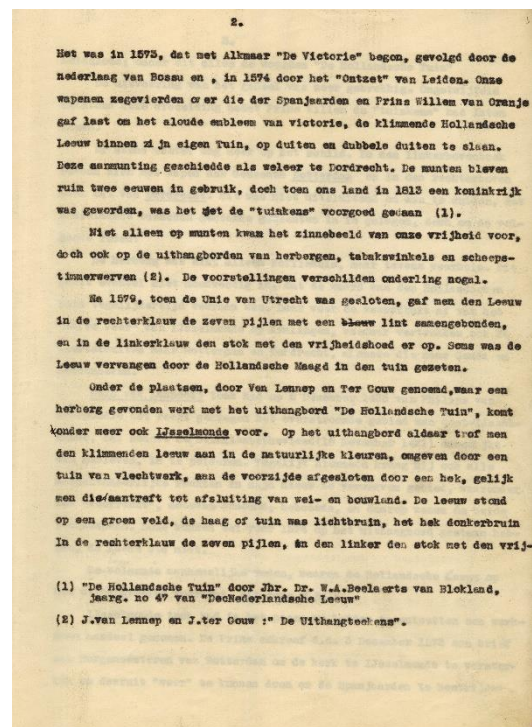
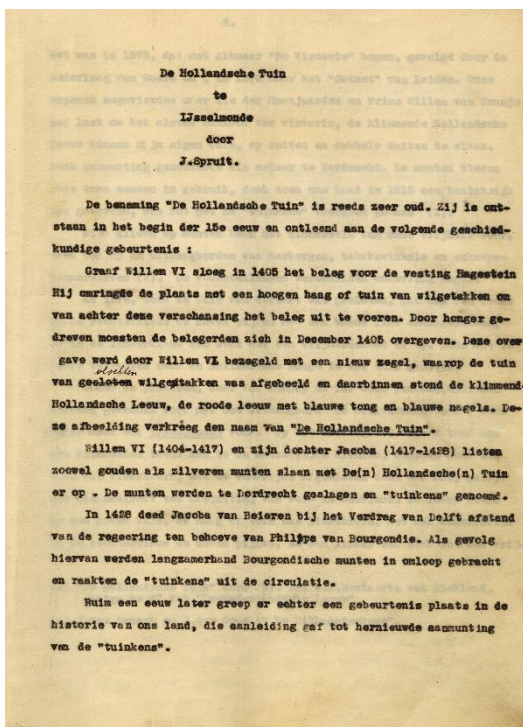
Toen toch leende *Arij Meeus* de som van f 400.- onder verband van zijn huizinge en erve, waar de Hollandsche Tuin uithangt, enz. 1).

Jan Tijssse, waard 2), de opvolger van *Arij Meeus*, wordt in een transport 3) van 4 Februari 1689 als eigenaar van den Hollandschen Tuin genoemd.

Hij koopt van *Wouter Gerritse Visser* een strook grond ter breedte van 4 voet 5 duim ten Oosten van de herberg, gelegen, etc. Na het overlijden van Jan Tijssse, 3 Maart 1707, bleef zijn weduwe, *Marijke Hordijk*, in het bezit van huis, erve, etc.

Toen zij 29 October 1739 het tijdelijke met het eeuwige verwisselde, volgde hun kleinzoon, *Pieter Jacobse Spruyt*, zoon van haar dochter *Cornelia*, haar als eigenaar op. Het zou echter niet lang meer duren, of het was met den Hollandschen Tuin als „veerhuis" gedaan. De zandbank, die zich in de Maas voor IJsselmonde was gaan vormen en de „Plaat" genoemd werd, (hieraan heeft de Plaatgang haar naam te danken) werd steeds grooter en hooger. Zij belemmerde daardoor in sterke mate de vaart, vooral het pont- en schuitveer IJsselmonde-Kralingscheveer vice-versa. Daardoor verloor ook de grond achter den Hollandschen Tuin als aanlegplaats veel van zijn waarde, hetgeen blijkt uit het feit, dat *Pieter Spruyt* dien grond in erfpacht geeft aan zijn buurman *Arij Weeda*, wiens scheepstimmerwerf ter weerszijde van den Hollandschen Tuin gelegen was en hij voortaan dus achterom van het eene erf op het andere kon komen, mits dezelve Pont, rij- of voertuigen daar aan- of overkomende, niet te mogen hinderrijk zijn, ingaande 1 Januari 17604). Een schuldbrief van 2 Augustus 1762 leert ons, dat zich reeds op een andere plaats een „veerhuis" bevond 5). De chirurgijn *Meester Jan van de Giesen* leent van *Willem Muis* de somme van f 700.- onder verband van een half huis en erve, belend ten Westen het slop van het veerhuis",

- 1) Recht. Archief van Oost-IJsselmonde; aanwinst 1896 in het Alg. Rijksarchief, den Haag.
- 2) De familie van Jan Tijssse is Rollois (Doopboek van Oost-IJss.)
- 3) Recht. Archief van Oost-IJsselmonde E XXVIII, no.3.
- 4) Recht. Archief van Oost-IJsselmonde, E XXVIII, no.4.
- 5) Idem no.5.

Afbeelding 2 eerste Pagina uit het manuscript van *J. Spruyt* "De Hollands Tuin".

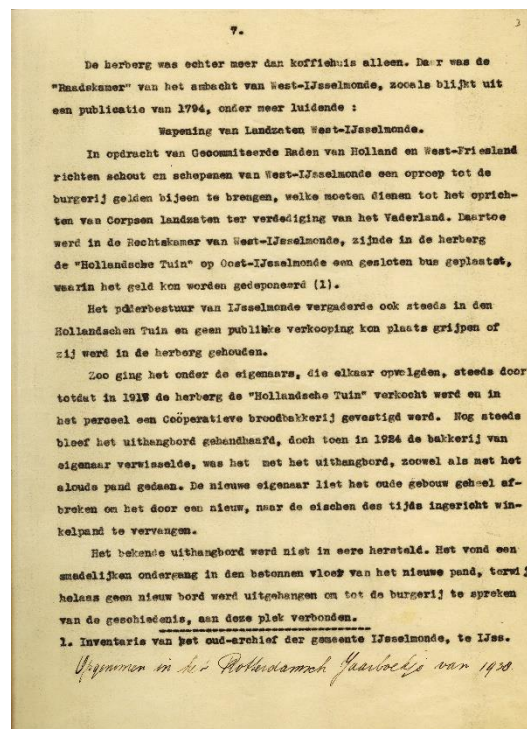
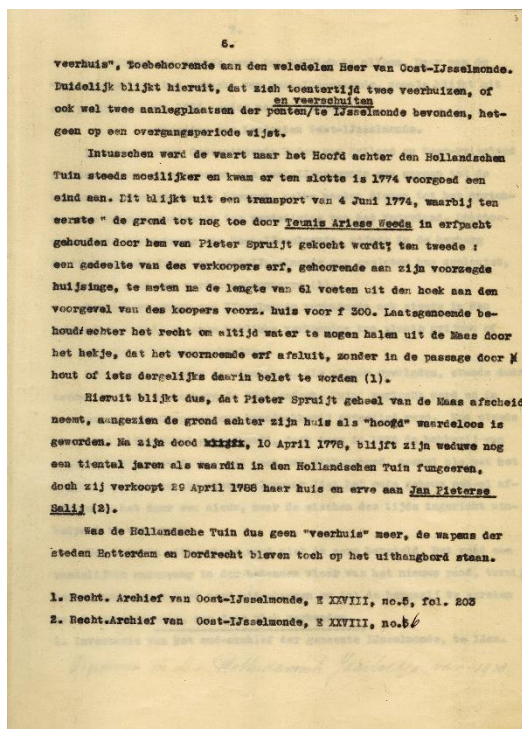
toebehoorende aan den weledelen Heer van Oost-IJsselmonde. Duidelijk blijkt hieruit, dat zich toentertijd twee veerhuizen, of ook wel twee aanlegplaatsen der ponten en veerschuiven te IJsselmonde bevonden, hetgeen op een overgangperiode wijst.

Intusschen werd de vaart naar het Hoofd achter den Hollandschen Tuin steeds moeilijker en kwam er ten slotte in 1774 voorgoed een eind aan. Dit blijkt uit een transport van 4 Juni 1774, waarbij ten eerste de grond tot nog toe door *Teunis Ariese Weeda* in erfpacht gehouden door hem van Pieter Spruijt gekocht wordt", ten tweede: een gedeelte van des verkoopers erf, gehoorende aan zijn voorzegde huysinge, te meten na de lengte van 61 voeten uit den hoek aan den voorgevel van des koopers voorz. huis voor f 300.-Laatstgenoemde behoudt echter het recht om altijd water te mogen halen uit de Maas door het hekje, dat het voornoemde erf afsluit, zonder in de passage door hout of iets dergelijks daarin belet te worden 1).

Hieruit blijkt dus, dat Pieter Spruijt geheel van de Maas afscheid neemt, aangezien de grond achter zijn huis als „hoofd" waardeloos is geworden. Na zijn dood, 10 April 1778, blijft zijn weduwe nog een tiental jaren als waardin in den Hollandschen Tuin fungeeren, doch zij verkoopt 29 April 1788 haar huis en erve aan *Jan Pieterse Salij* 2). Was de Hollandsche Tuin dus geen „veerhuis" meer, de wapens der steden Rotterdam en Dordrecht bleven toch op het uithangbord staan. De herberg was echter meer dan koffiehuis alleen. Daar was de „Raadskamer" van het ambacht van West-IJsselmonde, zooals blijkt uit een publicatie van 1794, onder meer luidende:

Wapening van Landzaten West-IJsselmonde. In opdracht van Gecommitteerde Raden van Holland en West-Friesland richten schout en schepenen van West-IJsselmonde een oproep tot de burgerij gelden bijeen te brengen, welke moeten dienen tot het oprichten van Corpsen landzaten ter verdediging van het Vaderland. Daartoe werd in

- 1) Recht. Archief van Oost-IJsselmonde, E XXVIII, n. 5, fol)
- 2) Recht. Archief van Oost-IJsselmonde, E XXVIII, n. 6. III

Afbeelding 3 laatste Pagina uit het manuscript van J. Spruijt "De Hollands Tuin".

de Rechtskamer van West-IJsselmonde, zijnde in de herberg de „Hollandsche Tuin" op Oost-IJsselmonde een gesloten bus geplaatst, waarin het geld kon worden gedeponerd.

Het polderbestuur van IJsselmonde vergaderde ook steeds in den Hollandschen Tuin en geen publieke verkoop kon plaats grijpen of zij werd in de herberg gehouden.

Zoo ging het onder de eigenaars, die elkaar opvolgden, steeds door totdat in 1917 de herberg de „Hollandsche Tuin" verkocht werd en in het perceel een Coöperatieve broodbakkerij gevestigd werd. Nog steeds bleef het uithangbord gehandhaafd, doch toen in 1924 de bakkerij van eigenaar verwisselde, was het met het uithangbord, zoowel als met het aloude pand gedaan. De nieuwe eigenaar liet het oude gebouw geheel afbreken om het door een nieuw, naar de eischen des tijds ingericht winkelpand te vervangen.

Het bekende uithangbord werd niet in eere hersteld. Het vond een smadelijken ondergang in den betonnen vloer van het nieuwe pand, terwijl helaas geen nieuw bord werd uitgehangen om tot de burgerij te spreken van de geschiedenis, aan deze plek verbonden. 112

Afbeelding 4 Dorpstraat te IJsselmonde met De Hollandse Tuin, omstreeks het 1900.
Naar een prentbriefkaart in het Streekarchief IJsselmonde.